

Kan ni tänka er drygt 5 000 besökare på en spelmansstämma?

Det var en väntad publikinvasion lördagen den 28 juni 1935 i Folkparken i Halmstad. Då genomfördes den Tolfte Nordiska Bygdeungdomsstämman i tre dagar med folkdans och folkmusik. På kvällen den 28:e ordnades en riksspelmansstämma med över 5 000 i publiken. Jag läste om detta i avhandlingen som Karin Eriksson skrivit, om den Halländska folkmusikrörelsen, och ville veta mer om händelsen. Jag har letat i Hallandspostens arkiv för åren 1934 och 1935, googlat på namn och pratat med Nils Jönson 95 år. Nils var där!

Förberedelserna började redan under 1934. I en artikel kunde man läsa att "glada folkdansare" börjat en kurs i att bygga fioler som leddes av fiolbyggaren K. E. Tinnerholm. Folkdanslagets ledare säger till tidningen att "Vi tänkte försöka visa, att vi inte endast äro ett dansande släkte" ... "Där kommer de där oxdansarna är en speglosa vi ibland får höra".

Nils minns att Folkdansens Vänner först hade tänkte genomföra stämman på Hallandsgården. Men när det blev klart att intresset var stort, sammanlagt 10 000 besökare, behövde man utöka med såväl Stora torg, Laxön, Örjans vall och Folkparken för att få plats med alla som skulle besöka Halmstad. Det blev den största festlighet som Folkdansens vänner någonsin genomfört.

I februari 1935 bildades en kommitté och sju underkommittéer. I kommittén ingick herrar med titlar som landshövding, borgmästare, regementsintendent, musikdirektör, trafikchef, stadsingenjör, folkskoleinspektör mfl. De damer som var med hade titlarna doktorinna, freherrinna, fru och fröken. Temat för stämman var nordiska bygdekultur i "ton, form och färg".

Stadens prästerskap motarbetade tilldragelsen. Nils kom ihåg att prästerna inte gillade att ungdomar höll på med dans. Bland folkdansare blev det stora protester och de genomförde planeringen som det var tänkt. Museiintendent E. Salvén var en eldsjäl och försvarade idogt stämman. (E. Salvén ingick vid den tiden i Hallands Spelmansförbunds styrelse. Salvén ledde bland annat arbetet med S-t Olofs kapell i Tylösand). En ungdomsgudstjänst var avsedd att hållas i kyrkan men stadens prästerskap vägra att upplåta kyrkan för ungdomarna. Gudstjänsten hölls därför i Västra skolan (nuvarande Brunnsåkersskolan). Vid avslutningen i Folkparken höll Kyrkoherde Ejnar Brundin ett föredrag om ungdomstidens ljuvlighet och farlighet där han varnade för överdrifter.

Till Bygdeungdomsstämman kom dansare från Danmark, Norge, Finland, Färöarna, Estland, Tyskland och Österrike. Nils minns att det också kom dansare från England och Island. I inledningstalen framhölls den nordiska gemenskapen. Så här sa landshövdingen: "Vi har en kultur vars enhet är omisskänlig. Sagor, folkvisor, folkmusik, seder och bruk äro i stort sett gemensam nordisk egendom" ... "folkets fria samhällsskick" ... "det är ett underbart land, vår gemensamma hembygd, Vårt Norden." Danmark, Norge (unionen upplöst 1905) och Finland (självständigt från Ryssland 1917) tackar i tal om att odla förbindelser mellan de nordiska länderna. Borgmästare Bissmark framhöll senare, i sitt tal på Stora torg inför festmarschen, att Halmstad blev en samlingplats för hela Norden.

I Folkparkens hölls en tävling i Nordiska danser. Folkdansens vänner vann tävlingen. Nils minns att folkdanslaget bland annat dansade Vingåkersdansen, Frykdalspolska och Skrälåten. Skrälåten var en svår dans men folkdanslaget hade tränat mycket inför tävlingen.

Riksspelmansstämman i Halmstad var den första sedan 1927 på Skansen. Inför spel-
mansstämman intervjuas redaktör Filip Pärsson från Falkenberg. (Filip Pärsson var den
förste ordförande i Hallands Spelmansförbund, mellan åren 1931 - 1942). Det är en slags
programförklaring. "Den gamla folkmusiken dör aldrig. Starka krafter ha varit i rörelse för
att förkväva den. Fars gamla fejala hängdes upp på den dammiga vindsskrubben, när drag-
spelet gjorde sitt intåg i Sverige. Men spelmannsskynnet ligger i slakten. En vacker dag kry-
per en av de yngre släktingarna upp på loftet och letar fram det gamla instrumentet igen
och lär sig hantera det. Vi ska inte misströsta, gott folk! Jazzen är, liksom dadaismen och
funkis och tuggummit, en epidemi. När det rasat ut, går den över. Och på landsbygden har
den förresten aldrig gått folket i blodet. Dansbanecheferna ha under de senaste åren sett
sig nödsakade att ta up både polkett och gammalvals på programmet. Landsbygdens sö-
ner och döttrar äro icke fullt tillfredsställda med niggergymnastiken. Det kan vara lustigt att
efterhärma ibland, men man ger sig inte densamma i våld med hull och hår."

70 spelmän kom till riksspelmanstämman och ett 40-tal deltog på kvällen för uppspelning
för juryn. Spelmän från Sveriges samtliga spelmannsförbund deltog. Några kända spelmän
var Olof Knut-Ekwall från Tranås, Sten Weibring från Västerbotten, Einar Olsson från När-
ke och Frykdals-Lasse från Göteborg. Från Halland nämns Karl Stenström från Slöinge,
August Ysenius och L. F. Palmqvist från Eldsberga. Till riksspelmansstämman hade några
gånglåtar upptecknats, bland annat "Brua-stregen" av August Ysenius samt ett par låtar av
L. F. Palmqvist och Olof Tillman.

Inträdet var 1 krona för äldre och 50 öre för barn. Stämman inleddes med ett anförande av
docent C. W. von Sydow som "påpekade att på musikens område finns det inga språk-
gränser. Den når vem som helst, men för att den skall ha någonting att ge internationellt
måste den vara nationell, uttrycka något eget hos ett folk, dess kynne och särart. De gam-
la spelmannslåtarna uttrycka just de breda folkens sinne för musik, sade talaren, och un-
derströk särskilt den betydelse riksstämmor, som denna ha för folkmusikens fortsatta ut-
veckling och blomstring."

I juryn fanns några av Sveriges främsta folkmusikkännare, Olof Knut-Ekwall från Tranås
som var violinist, violinpedagog, violinmakare och Skansenspelman på 1910-talet, docent
C. W. von Sydow som var folklivsforskare från Lund (och far till Max von Sydow), musikdi-
rektör Hj. Torell från Stockholm och redaktör Filip Pärsson från Falkenberg. Bedömningar-
na utgick från kraven "renhet, ton, rytm, teknik, stil och karaktär".

Hallandsspelmännen inledde uppspelningen och därefter följde övriga från Bohuslän, Väs-
tergötland, Närke, Småland o. s. v. Nils lyssnade på spelmännen under uppspelningen
från Folkparkens stora utomhusscen. Tidningen skriver att alla spelmännen kunde sina
saker. "Det blev kanske lite tröttande i längden, tyckte en del av publiken, då även pausen
måste utnyttjas vid lilla dansbanan i skogen för att hinna genom det uppsatta programmet,
men överhuvudtaget var man "med på noterna" och det applåderades livligt av den till över
5 000 personer uppgående publiken."

Guldmärket utdelades till Olof Knut-Ekwall från Romanäs. Från Halland fick August Yseni-
us från Eldsberga, Linus F. Palmqvist från Eldsberga, Johan A. Nilsson från Vinberg, J. H.
Andersson från Fjärås, Eric Bengtsson från Halmstad och John M. Ekström från Hyltebruk
bronsmärket. Spelmansmärkena var komponerade av Anders Zorn och utdelningen av
märken och diplom skedde senare på kvällen vid högtidsmiddagen i restaurang Norre Katt
(där nu Bastionen ligger).

Förutom riksspelmansstämma var det dans på tre dansbanor, uppvisning av folkdansare, sång, festligheter på Örjans vall, festmarsch från Stora torg till Örjans vall ("lika publikspäckad som vid någon allsvensk bolluppgörelse") och avslutning på Laxöns festplats. Nils upplevde stämman som en stor och högtidlig händelse.

Det är intressant att jämföra då med nu. Då var det gemenskap och förening inom Norden som var aktuellt, men också betoning på den mer nära hembygden och traditioner. Ungdomen var i centrum och dans i kollision med kyrkan. Folkmusiken bygger på sin egen särart som är unik för oss här, har alltid ett förhållande till och konkurrerar med det som är modernt för tiden. Och att vi spelmän och kvinnor behöver samlas.

Bo Thörn